

Odgovor M. Streche Juri Krišti

MARIO STRECHA

Odsjek za povijest, Filozofski fakultet u Zagrebu

U svom odgovoru M. Strecha izričito kaže da ne želi raspravljati o Krištinom kritici njegove knjige. Ipak uvrštavamo ovaj dopis da bismo i time potvrdili otvorenost Časopisa za različita gledišta. U svakom slučaju, ovime završavamo ovu »polemiku«.

U prethodnom broju *Časopisa za suvremenu povijest* Jure Krišto je u rubrici »Reagiranj« pod naslovom Ponovljena pljuska hrvatskim katolicima: u povodu knjige Marija Streche, *Katoličko hrvatstvo*, Barbat, Zagreb, 1997. objavio agresivni, vulgarni, izrazito politički obojeni pamflet, koji je usmjeren protiv mene kao znanstvenika, moje knjige, protiv njezinih recenzenata, protiv mentora pod čijim sam vodstvom izradio svoj magistarski rad kao i protiv članova povjerenstva pred kojim sam ga obranio.¹ Oblik kritičkog osvrtu kojim se pritom Krišto poslužio samo je smokvin list, kojim je nastojao prekriti stidna mjesta svog sastavka kako bi pred članovima redakcije; odnosno pred čitateljskom publikom imao barem kakvo-takvo formalno pokriće za njegovo objavljivanje u znanstvenom časopisu kojeg, usput rečeno, potpisuje kao glavni i odgovorni urednik.

Moram reći da me Kriština tobožnja ocjena moje knjige nije posebno iznenadila, bez obzira na to što je riječ o svojevrsnom presedanu u novijoj hrvatskoj historiografiji. Imao sam, naime, već ranije priliku vidjeti na koji način Krišto pokušava polemizirati s onima čija se shvaćanja razlikuju od njegovih. A zacijelo nisu bili odveć iznenađeni ni oni koji su pročitali njegovu »recenziju«. Pretpostavljam, naime, da je i njima poznato kako se Krišto obračunava s povjesničarima čiji se rezultati iz ovih ili onih razloga ne uklapaju u njegove »sheme« i proizvoljne konstrukcije o hrvatskoj povijesti u 19. i 20. stoljeću. Uostalom, barem dio njih zacijelo je imao u ruci njegovu *Prešućenu povijest*,² u kojoj se je iz upravo spomenutih razloga na sličan, mada ne tako vulgaran način, pokušao nesmiljeno obračunati s cjelokupnom novijom hrvatskom historiografijom 19. stoljeća odnosno s njezinim rezultatima. No, moje čuđenje izazvao je postupak odnosno držanje članova redakcije *Časopisa za suvremenu povijest*.

¹ Pritom je, doduše, iz nekih samo njemu znanih razloga pokušao izdvojiti jednog od članova povjerenstva. No, kao što to pokazuje pismo što ga je P. Korunić s tim u vezi uputio redakciji, a koje se objavljuje u ovom broju, to mu nije pošlo za rukom.

² J. Krišto, *Prešućena povijest. Katolička crkva u hrvatskoj politici 1850–1918*, Zagreb, 1994.

S tim u vezi moram im javno postaviti nekoliko pitanja. Prije svega, zanima me kakvo je njihovo mišljenje o Krištinom tekstu, kojega su bez ikakvih ograda pristali objaviti u časopisu za čiju su uređivačku politiku suodgovorni? Stoje li svi oni iza njega ili se, makar i pojedinačno, od njega ograđuju? Drže li da *Časopis za suvremenu povijest* doista bez ikakvih posljedica za svoj renome može objaviti tekst čiji je diskurs duboko ispod znanstvene razine i kojeg ne bi objavio niti jedan domaći, a kamoli inozemni znanstveni časopis? Pritom nije zgorega pripomenuti da je riječ o časopisu kojem je Ministarstvo znanosti priznalo status časopisa sa međunarodnom recenzijom, koji je, dakle, vrlo visoko rangiran. Vode li članovi redakcije računa o tome da časopis u kojem je moguće tiskati tekst poput ovog Krištinog nužno izaziva najblaže rečeno nelagodu kod svih onih suradnika kojima je stalo do njihovog imena i kojima stoga ne može biti svejedno kakve tekstove objavljuju publikacije u kojima se tiskaju njihovi radovi? Zanima me hoće li mi odgovoriti. No, ako i ne odgovore, nije važno. Naime, nije na meni da vodim računa o pitanju ugleda *Časopisa za suvremenu povijest*. Brigu o tome prepuštam *Hrvatskom povijesnom institutu*. Moje je da se osvrnem na Krištinu pisaniju.

S tim u vezi odmah i prije svega želim podvući da odlučno odbijam Krištin pamflet prihvatiti kao podlogu za bilo kakvu diskusiju o interpretaciji prvijesne pojave kojom sam se u svojoj knjizi bavio. Naime, moje je načelno stajalište da dignitet historiografije kao znanstvene discipline, do kojega mi je, za razliku od Krište, usput rečeno itekako stalo, naprosto ne dopušta da pamfletu u njoj služe kao povodi za raspravu. Prema tome, ovdje uopće ne kanim s Krištom diskutirati o svojim istraživačkim rezultatima odnosno potanko obrazlagati zaključke do kojih sam došao, dokazujući pritom njihovu utemeljenost. No, sve kad bih i bio spreman prihvatiti Krištin pamflet kao povod za dijalog, s njim zapravo i ne bih imao o čemu diskutirati. Naime, u svojoj tobožnjoj ocjeni moje knjige Krišto svoje reinterpretacije odnosno svoje dezinterpretacije rezultata mojih istraživanja sustavno predstavlja čitateljima kao da su moje, a potom se na njih tobože kritički osvrće. O čemu bismo, prema tome, nas dvojica uopće mogli razgovarati? Uostalom, Krišto i nije želio samnom povesti diskusiju. Motivi za njegovu tobožnju recenziju sasvim su druge prirode.

Međutim, moja odluka da zbog tona, stila i tehnike sustavne dezinterpretacije što ju je primijenio u svojoj tobožnjoj ocjeni *Katoličkog hrvatstva* odbijam s Krištom svaku raspravu o problematici kojom sam se u njemu bavio, nije me ni na trenutak pokolebala u uvjerenju da sam obavezan javno reagirati na njegov pamflet.

Prije svega, na to me obavezuje samopoštovanje. Ne mogu si, naime, dopustiti da naprosto šutke prijedem preko grubog ataka na moje ljudsko i profesionalno dostojanstvo, na moj znanstveni dignitet. Nadalje, osjećam se obaveznim javno reagirati i zbog ne manje grubog pokušaja povrede moralnog i znanstvenog kredibiliteta osoba koje su u tom pamfletu u vezi s mojom knjigom u različitim kontekstima izravno spomenute, a riječ je, da podsjetim, o Mirjani Gross, Nikši Stančiću, Franji Šanjeku i Petru Koruniću. I najposlje, dužan sam to učiniti i iz obaveze prema disciplini kojom se bavim. Krištin pamflet, naime, predstavlja i poseredan napad na hrvatsku historiografiju, preciznije, na onaj njezin dio koji se, suprotstavljajući se tzv. revizionističkoj struji, dosljedno i ustrajno bori za njezin profesionalizam, a kojemu i sam pripadam, što s ponosom ističem.

Višekratno sam istaknuo da je Kriština tobožnja ocjena moje knjige u stvari najobičniji pamflet. Za one koji su upoznati sa sadržajem *Katoličkog hrvatstva* to, pretpostavljam, i nije potrebno posebno dokazivati. A onima koji moju knjigu nisu imali u ruci, želim s tim u vezi ponajprije skrenuti pozornost na snažni emocionalni naboj koji dominira Krištinom tobožnjom ocjenom. Mislim, dakako, na osjećaj mržnje, i to upravo zaprepašujuće razorne, slijepe mržnje prema meni osobno, prema mojoj knjizi kao i prema povjesničarima koje s njom u vezi spominje. Ne budi li upravo ta silna mržnja, koja izbija iz svakog pasusa Krištine tobožnje recenzije, sumnju u istinitost opisa okolnosti u kojima je nastalo kao i opisa tobožnje uloge povjesničara koje pritom spominje? Ukratko, ne daje li upravo ta snažna mržnja Krištinom tekstu snažan biljeg neuvjerljivosti? Uopće ne sumnjam u potvrđan odgovor čitatelja/čitateljica s razvijenim osjećajem za kritiku. A ne sumnjam niti u rezultatu njihove provjere Krištinih navoda, za koju sam siguran da će uslijediti.

Izraz Krištinog emocionalnog stanja u trenutku kad se trudio oko svog sastavka nesumnjivo je i poruka koju je želio odaslati čitalačkoj publici, a koja je zapravo toliko fantastična, da također kod čitatelja/čitateljice koji su navikli razmišljati kritički također mora izazvati sumnju u značaj Krištine »recenzije«. Čitalačkoj publici Krišto, naime, pokušava sugerirati da je Katoličko hrvatstvo ne samo znanstveno posve bezvrijedno djelo, nego da je, štoviše, zbog svog tobožnjeg protukatolicizma, a samim tim i protuhrvatstva, politički neprihvatljivo, zapravo vrlo opasno štivo, da ono najvjerojatnije, s obzirom na više nego skromne intelektualne mogućnosti autora, zapravo nikad i ne bi ugledalo svjetlost dana da u presudnom trenutku nije bilo asistencije nekolicine prvaka hrvatske historiografije, koji su, slijedeći neke svoje mračne ciljeve, u određenom trenutku donijeli odluku da se ono svakako mora pojaviti. Svaki daljnji komentar ovoj Krištinom fantastičnoj konstrukciji bio bi potpuno suvišan.

Kriština snažna, nekontrolirana mržnja prema meni i mojoj knjizi dijele svakako ima svoje korijene u njegovom iracionalnom, u što, dakako, niti mogu, niti želim ulaziti. Međutim, jednim dijelom ona ima zasigurno svoje uporište u zbilji. Naime, 1994. Krišto je objavio ovdje već spomenutu knjigu, u kojoj je pokušao objasniti ulogu Katoličke crkve u hrvatskoj politici u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća. Radeći na svom magistarskom radu tu sam knjigu »odbio (...) koristiti kao izvor obavijesti stoga što je u pitanju rad koji, prema mojoj ocjeni, predstavlja klasičan primjer pokušaja ideologizacije u historiografiji. Obrada povijesti hrvatskog katolicizma odnosno Katoličke crkve poslužila je autoru samo kao sredstvo za »reinterpretaciju« gotovo svih rezultata historiografije koji se odnose na hrvatsku povijest u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća. Budući da djela te vrste izvorni materijal u pravilu koriste samo zato da bi potvrdila unaprijed stvorene »sheme« o povijesnom kretanju, razumije se da je nemoguće uzimati ih u obzir kao vjerodostojan izvor obavijesti odnosno kao oslonac pri istraživanju.«³ Tim sam riječima objasnio razloge zbog kojih se Krištinom knjigom nisam služio i zbog čega se ona u mom magisteriju ne citira. Uostalom, zar sam mogao drugačije postupiti s knjigom koja, prema riječima samog autora, odgovor na istraživačko pitanje pokušava uvjetuje »supstancijalnim zahvatom u redefiniranje hrvatske

³ Izvorni tekst mog magisterija pohranjen je u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu odnosno u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci i svatko tko želi može provjeriti moj navod.

historiografije«,⁴ koji je, usput rečeno, proveden krajnje proizvoljno, a to znači da nije uslijedio nakon sustavnog istraživanja. Zar sam mogao drugačije postupiti s knjigom čiji autor naposljetku i sam iskreno priznaje da mu »historiografsko djelo u običnom smislu riječi« i nije bio primarni cilj?⁵

No, pripremajući tekst magisterija za objavljivanje u integralnom obliku, iz obzira prema Krišti, odlučio sam prihvatiti sugestiju jednog od recenzenata da taj se navedeni dio teksta preoblikuje. Priznajem da sam na to pristao nerado, ne nalazeći u svojoj formulaciji ništa što bi prelazilo okvire znanstvenog diskursa. Tako se zbog pomalo nespretnog kraćenja teksta, za koje, usputrečeno, ne snosim krivicu, dogodilo to da iz uvoda *Katoličkog hrvatstva* doista nije posve jasno zbog čega se to u knjizi ne citira Kriština knjiga, što je Krišti pružilo priliku da me, između ostalog, optuži i za prešućivanje, iako su mu razlozi zbog kojih sam to uradio morali biti poznati. Naime, manje više iste razloge koje sam naveo u uvodnom dijelu teksta svog magistarskog rada, ali u skraćenom obliku, napisao sam u dva navrata, u bilješkama uz tekstove onih dijelova magisterija koje sam u ponešto prerađenom obliku objavio u časopisima.⁶

No, prema svemu sudeći, to što ga nisam citirao i ne bi kod Krište izazvalo tako snažnu erupciju mržnje da *Katoličko hrvatstvo* nije dovelo u pitanje sadržaj *Prešućene povijesti*, prije svega njezino nastojanje da negira postojanje političkog katolicizma kao povijesne pojave odnosno da ga prikaže samo kao puku konstrukciju prema Katoličkoj crkvi tobože neprijateljski raspoloženih povjesničara i povjesničarki. Stoga vjerujem u istinitost Krištine izjave da je čitanje moje knjige za njega bilo izuzetno mučno. Doista, mora da je bilo ne samo mučno, nego upravo bolno suočiti se s znanstvenim rezultatom koji iz osnove dovodi u pitanje ono oko čega se svojedobno svojski trudila *Prešućena povijest*. No, neprihvatanje odnosno nepridržavanje temeljnih načela historiografskog istraživanja s jedne, kao i snažna težnja za korjenitom revizijom tj. za prekrajanjem svih postignuća novije hrvatske historiografije u ime tobožnje povijesne istine, a zapravo iz ideoloških potreba, i ne mogu izazvati drugo nego osjećaj boli i mučnine, koji mi je uostalom vrlo dobro poznat, budući da me je pratio ne samo za vrijeme čitanja Krištine *Prešućene povijesti*, nego još dugo nakon toga.

U skorijoj budućnosti Krišto će ponovo imati priliku napisati još jednu »recenziju« moje knjige. No, poručujem mu da se na nju neću više javno osvrtni. Između mene i njega razgovor nije i neće biti moguć tako dugo dok Krišto ne pristane postupati kao povjesničar tj. dok ne prihvati temeljna pravila struke kojom se uporno pokušava baviti. Drugim riječima, svaki je razgovor s Krištom nemoguć ukoliko on ne odustane od ambicije za revizijom hrvatske historiografije 19. i 20. stoljeća, ukoliko, sukladno tome, ne odustane od iluzije o jednoj jedinoj »povijesnoj istini«, ukoliko ne prihvati načelo pluralizma interpretacije metodski korektno utvrđenih povijesnih činjenica, ukoliko ne pristane na primjenu načela i drugotnosti povijesne zbilje i ukoliko ne savlada tehniku rada sa izvorima tj. kad shvati da između povjesničara i povijesnih izvora mora postojati kritički odmak.

⁴ J. Krišto, *Prešućena povijest...* str. 7.

⁵ Isto.

⁶ Vidi moje rasprave objavljene u *Radovima Zavoda za hrvatsku povijest*, Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu br. 27, 1994. i 28, 1995.